

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 50 K, na $\frac{1}{2}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{8}$ strani 10 K. Pri večjih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg števil. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 12. V Ljubljani, 30. junija 1905. Leto XXII.

Obseg: Sosea Razumnika govedoreja. — Poučno potovanje v Švico. — Rdeče vino in vinska kupčija. — Zavarovanje proti točli. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Sosea Razumnika govedoreja.

XI. Presojanje živine z mero.

„Jutri bom zopet živino meril,“ je dejal neko nedeljo popoldne z njim sedeli v gostilni pri Lipovcu. „Jaz redno vsakega pol leta premerim svojo živino ter jo ob enem tehtam“.

„Kakšno korist pa imaš od tega?“ vpraša Poljanec. „Jaz menim, da je to prav nepotrebno delo.“

„Kakor se vzame,“ odgovori Razumnik smeje. „Merilna palica že more koristiti. Meni na pr. je že veliko koristila, in vi vsi veste, da jaz drago prodajam svojo živino.“

„To je pač res,“ odvrne Kopitar. „Sosed Razumnik dobiva pri vseh premovanjih prva darila, mi pa nič. Vendar pa mislim, da imamo tudi mi lepo in dobro goved.“

„Gotovo nimate slabe živine!“ pravi Razumnik. „Marsikaj jo pa vendar kvari. Preden sem se poprijel

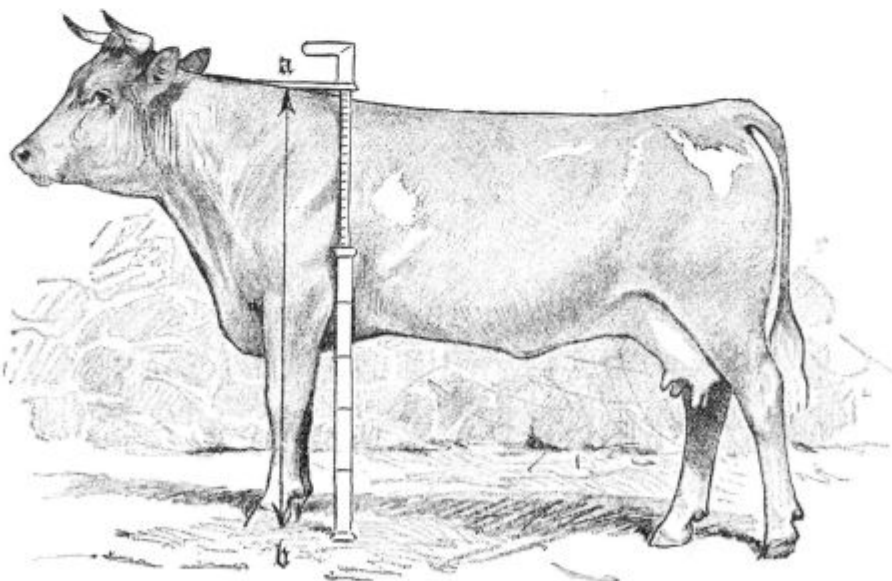
merjenja, sem tudi marsikterikrat mislil, da je kaka žival lepa in brez napake, dokler mi nepristranska merilna palica ni odprla oči, ki so največkrat pristranske.“

„Morda imaš prav,“ pritrdi Poljanec. „Kaj pravite, če bi jutri dopoldne — ker je ravno pustni ponedeljek

in nobeden nima veselja do kakega posebnega dela — tudi mi svojo goved premerili? Potem lahko spoznamo, koliko smo v živinoreji še za Razumnikom!“

„Prav imaš, to napravimo,“ vzkliknejo vsi navzoči. „Jutri bomo tudi mi merili živino, to boprav za predpust. Pri kom naj pa pričnemo?“

„Pri Kopitarju pričnemo,“ razsodi Razumnik. „Potem pojdemo k Gašperju, nato k Vrhovniku,

Podoba 53.

Krava z lepim hrbtniščem. Merjenje njene visokosti. a—b visokost pod vihrom.

odtod k Petru, popoldne pa k meni.“

„Prav tako,“ so pritrdjevali veseli kmetje. „Da, tako naj bo!“

„Kaj pa je merjenje pravzaprav?“ vpraša čez nekaj časa Gašper. „V kmetijskih listih sem o tem že

nekaj bral in pri premovanjih sem tudi videl gospode meriti, razumel pa nisem nič, kaj počno, zato se nisem nadalje za to briga.

„To vam takoj pojasnim,“ odgovori Razumnik. „Vsega skupaj ni težko razumeti. Vi na pr. vsi veste, da se na lepi govedi zahteva lep in raven hrbet in v isti visokosti lep križ?“

„Da, to vsi vemo,“ pritrjujejo sosedje. „Če pa goved nima takega hrbta in križa, se z merilno palico tudi ne da pomagati.“

„To je že res,“ odvrne Razumnik. „Majhne dolžine pod mero ali čez mero še niso znatne napake. Merilna palica mi pa prav natančno pove, če je napaka taka, da jo je upoštevati.“

„Sedaj razumem,“ pravi Kopitar. „Malo vdrt hrbet ali nekoliko previsok križ še nista posebni napaki, če pa prekoračita dopustno mejo, potem sta veliki napaki. Merilna palica naj torej to mejo pokaže.“

„Da, tako je,“ pritrjuje Razumnik. „Ti si prišel na tajnost merilne palice. Pa ne le ravni hrbet naj merilna palica določi, temveč tudi razmerje med visokostjo živali in širokostjo prs ter medenice, in med obsežnostjo prs ter dolžino života. Mi vsi si želimo dolgo in povito goved. Če je žival dovolj dolga, ali če je v razmerju z visokostjo prekratka, vse to nam mora razodeti merilna palica. Oko ravno glede vsega tega preveč vara. Če pa žival premerim in izmerjene dolžine primerjam, potem se ne morem več motiti.“

Tako bodi pri lepo ustvarjenem govedu širokost prs $\frac{1}{2}$ visokosti, ki se meri od tal do vihra. Z očmi tega nikakor ne moremo pravilno oceniti; v to svrhu potrebujem primerne merilne palice, oziroma merilne naprave. Če so vse mere v pravem razmerju, tedaj žival lahko z mirno vestjo peljem na premovanje, in vsak presojevalec mi mora darilo priznati.“

„Sedaj razumem, zakaj gre toliko živinorejcev razočaranih od premovanja domov,“ odgovori Kopitar. „Vsak živinorejec ima svojo goved za najlepšo, a oko mu marsiktere napake ni razodelo!“

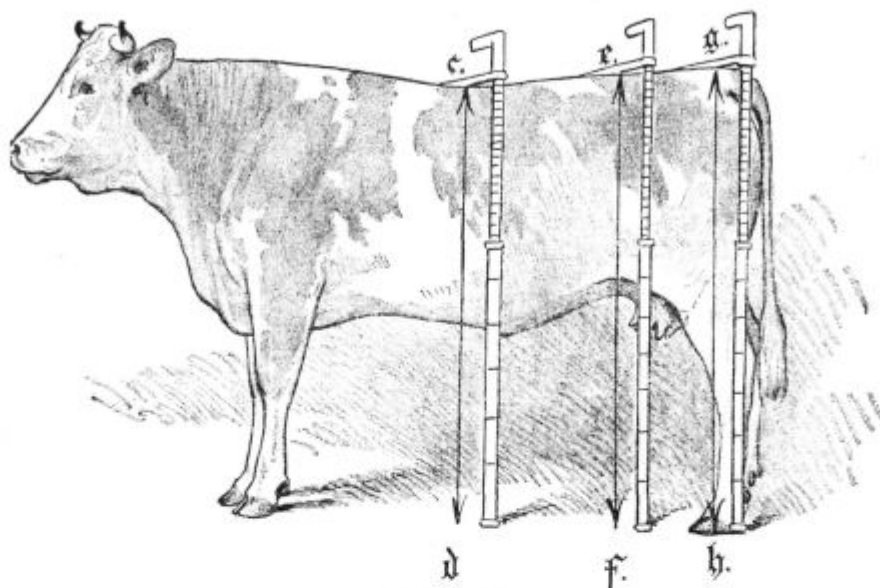
„Tako je,“ potrdi Razumnik. „Visokost, dolgost in širokost živali niso bile med seboj v pravem razmerju.“

„Pa imajo od umnih in učenih živinorejcev sestavljena razmerja med dolžinami in širinami kaj praktične veljave?“ vpraša Peter nekako dvomljivo. „Jaz si mislim, da prave dolžine in širine ne morejo biti tako važne; poglavitno je vendarle in tudi ostane, da krava dobro molze.“

„V gotovem zmislu imaš pač prav,“ odgovori Razumnik. „Od govedi pa tudi še druge koristi zahtevamo. Mi tudi hočemo, da nam n. pr. mesar veliko plača za prodano žival.“

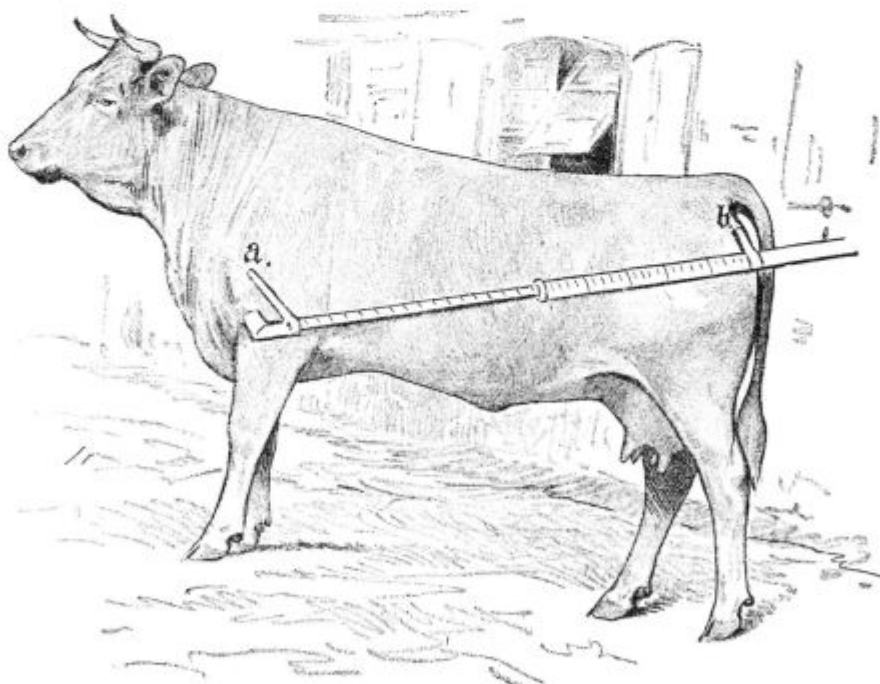
„No, mesar pač ne bo veliko dal na pravo razmerje med posameznimi merami,“ ugovarja Vrhovnik. „On ne vpraša po drugem, kakor da so živali debele in mesnate in ne preveč koščene.“

„V tem imaš tudi prav,“ vzklikne smeje Razumnik. „A ravno tiste živali, ki imajo predpisane mere, so mesarju najljubše. Žival, ki je popolna glede posameznih mer, ima vedno raven, širok in dolg hrbet, širok križ, široke prsi in kratke noge. Takih živali pa mesar ravno želi. Ali mar mislite, da bi imel mesar kaj veselja na visokonogi, vdrti in ozki živali, kakor je Gašperjeva krava, ki hodi v jarmu na levici.“

Podoba 54.

Merjenje visokosti pod hrbtom in pod križem.

Podoba 55.

Merjenje dolgosti. a—b dolgost života.

Vse se je hrupno smejalo.

„Sedaj vidite, dragi prijatelji in sosedje,“ nadaljuje Razumnik, ko je smeh utihnil, „da merilna palica ni tako nepotrebno orodje.“

„To naj velja, da je živali premeriti, preden se ženó na premovanje,“ odvrne še enkrat Peter; „pri govedih, ki jo ima človek le sam zase, je pa merjenje čisto odveč. Saj nič ne pomaga, če za napako vem ali

ne. Če za napako ne vem, je še bolje, potem mi vsaj ne kali veselja; pomagati pa tako ne morem.“

„Popolnoma prav nimaš,“ odgovori Razumnik. „Na odrasli živali pač ne morem mnogo popraviti, lahko pa poskrbim, da na zarodu dobim lepe oblike.“

„No, to bi bila čarovnija,“ pravi Peter. „Tega pa ne razumem.“

„To je prav preprosto!“ odgovori ponosno se smeje Razumnik. „Jaz nikdar ne vzrejam mladičev, ki mi jih merilna palica izkazuje za nevedne. Če vzrejam mladiče od živali s pravimi merami, potem bo tudi z zarodom merilna palica zadovoljna. Jaz žival začnem meriti, ko je leto stara. Kar glede mer ne ugaja, mora k mesarju in pod nož. Posebno važno je merjenje bikov. Predvsem moram pri biku prave mere zahtevati. Če nimam pravega bika, si pokvarim ves zarod.“

„Tako, sedaj smo menda vsi prav umeli,“ odgovori resno Kopitar. „V pričetku sem imel vse za pustno šalo, a sedaj imam o tej reči vse druge nazore.“

„Potemtakem pridem jutri zjutraj ob osmih z merilno palico k tebi, Kopitar,“ pravi Razumnik.

Vsi so bili s tem ukrepom zadovoljni. Kmalu zatem so kmetje plačali in odšli.

Kakor dogovorjeno, so se drugi dan, na pustni ponedeljek, pri Kopitarju zbrali Vrhovnik, Gašper in Peter. Ob določeni uri je došel tudi Razumnik z merilno palico.

„Predvsem je potreben popolnoma raven prostor,“ je dejal Razumnik. „Najbolje bo menda, če gremo na skedenj.“

„Na podnje dovolj prostora,“ pritrdi Kopitar. „Tako naročim, da se tjakaj privede najlepša krava.“

Možje so šli v skedenj, in kmalu so privedli tudi kravo.

Razumnik je kravo lepo postavil, da so noge stale navpično, potem je vzel merilno palico, ki jo je tako priredil, da je pritrdil na njo počez krak, ki je s palico delal pravi kot.

„Tako, sedaj je merilo pripravljeno,“ je dejal, „in lahko merim visokost.“ Palico je raztegnil ter jo je s počeznim krakom naslonil čez vihr (glej pod. 53.).

Ko je zmeril visokost vihra (a—b na pod. 53.), je naročil Kopitarju: „Prosim te, zapiši 132.“

Potem je mero dejal na najnižje mesto hrbta, pomeril ter vzkliknil:

„Oh! 126. Tu ni treba več meriti; 4 cm pod dovoljeno mero!“

„Kako to?“ vpraša nevoljno in začudeno Kopitar.

„Tu na najvišjem mestu pri vihru sem našel 132 cm visokost,“ pojasnjuje Razumnik. „Če je hrbet dober in popoln, potem bi smel največ 1 cm manj meriti kakor vihr. Dovoljena razlika sme znašati le 2 cm, a našel sem 6 cm, torej 4 cm več kakor je dovoljeno. Že to kaže, da ta krava ni pravilne oblike, zato je ne bom dalje meril!“

„Beži, Kopitar, s svojo najlepšo kravo,“ smeje kričijo sosede. „Daj jo mesarju, da jo nagradi.“

Nevoljen je gnil Kopitar kravo nazaj v hlev, in Razumnik je šel za njim ter je pazno ogledoval čredo. Potem pravi:

„Kopitar pripelji tole kravo na pod; zdi se mi, da ima pravilnejše mere.“

„Ta krava pa ni pri mesu,“ ugovarja Kopitar.

„To nič ne dé,“ pravi Razumnik. „Mast ne hodi v poštev.“

„Bodi torej; pa poskusim,“ godrnja Kopitar; a še enkrat se ne maram dati osmešiti.“

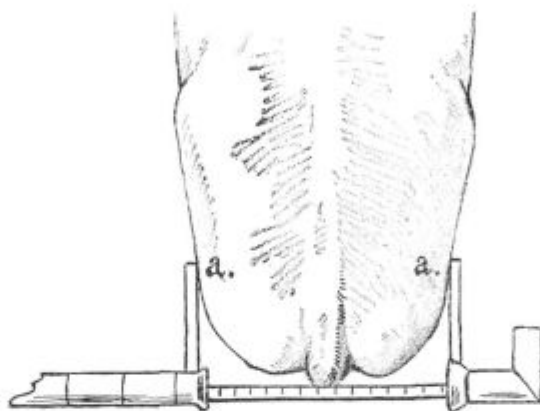
Kravo so odvedli na pod in ljubi prijatelji in sosede so si privoščili marsiktero zlobno opazko.

Razumnik je pričel meriti. Najprej visokost pod vihom. Ko je pogledal na metri, je zaklical:

„Visokost pod vihom 136 cm.“ Potem je meril na najnižjem mestu hrbta (glej c—d na podobi 54.). „135 cm,“ je zaklical: „vidite, to pot gre bolje.“

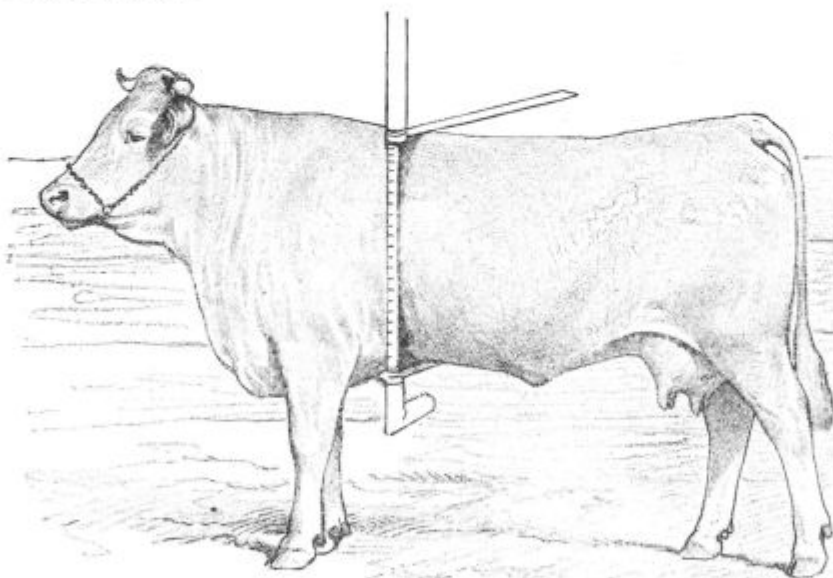
Potem je meril visokost pod najnižjim mestom križa (glej e—f na pod. 54.) in pod najvišjim mestom (glej g—h na pod. 54.).

„138 in 139. To so prav izborne mere. Krava (pod. 54.) je dobro vzrasla.“

Podoba 56.

Merjenje širivosti medeničja.
a—a sta mesti, kamor je nasloniti kraka merilne palice.

Podoba 57.

Merjenje globokosti prs.

„Kako to?“ vpraša Kopitar.

Razumnik razlaga:

„Najnižje mesto križa sme biti 4 cm, najvišje mesto križa pa 10 cm višje kakor visokost pod vihom. Pri tej kravi je pa hrbet še veliko boljši kakor je najmanj predpisano, kajti najnižje mesto pod križem je samo 2 cm in najvišje mesto pa samo 3 cm višje kakor naj-

višje mesto pod vihom. Na tej kravi imamo torej tako izboren hrbet, kakor ga ne najdemo povsodi. Zdi se mi, da je tudi dolžina živali izborna.“

Razumnik je zopet priredil palico ter je pričel meriti dolgost (glej pod. 55.). V to svrho je rabil dva kraka na merilni palici. En krak je naslonil spredaj na plečni člen, drugega pa zadaj na trtico. Ko je pogledal število, je zaklical: 166 cm. Nato je pričel računati, ter je dejal: „3 cm čez najmanjšo mero. Žival je torej dovolj dolga. Mislim, da je ta krava tudi dobra glede širokosti.“

smo jo prvo pričeli meriti, potem bi imela izredno lepe oblike in dobre mere. Tudi prsi morajo zadostiti, kajti videti je že na prvi pogled, da ta krava ni visokonoga.“

Razumnik je sedaj potisnil oba kraka merilne palice nad hrbet in pod prsi (glej pod. 57.).

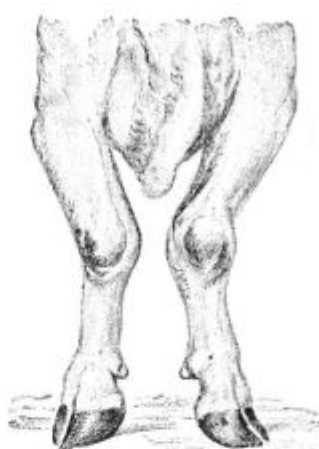
„72 cm,“ zakliče, ko je zmeril. „4 cm več, kakor bi najmanj smelo biti, kajti globokost prsi mora biti najmanj $\frac{1}{3}$ visokosti pod vihom, torej v tem slučaju 68 cm, t. j. polovica od 136. Ta krava je torej prav izborno vzrasla. Primerjajmo jo s prvo.“

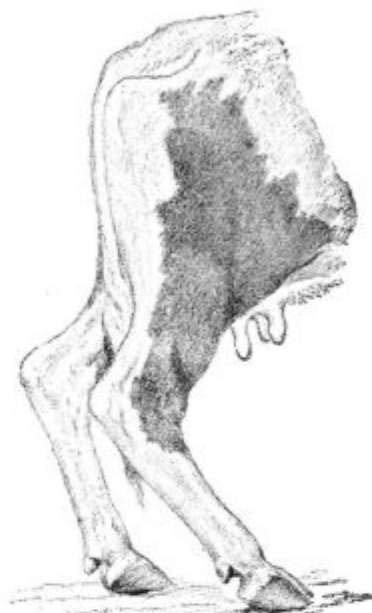
Podoba 58.
Pravilno stoječi sprednji nogi.

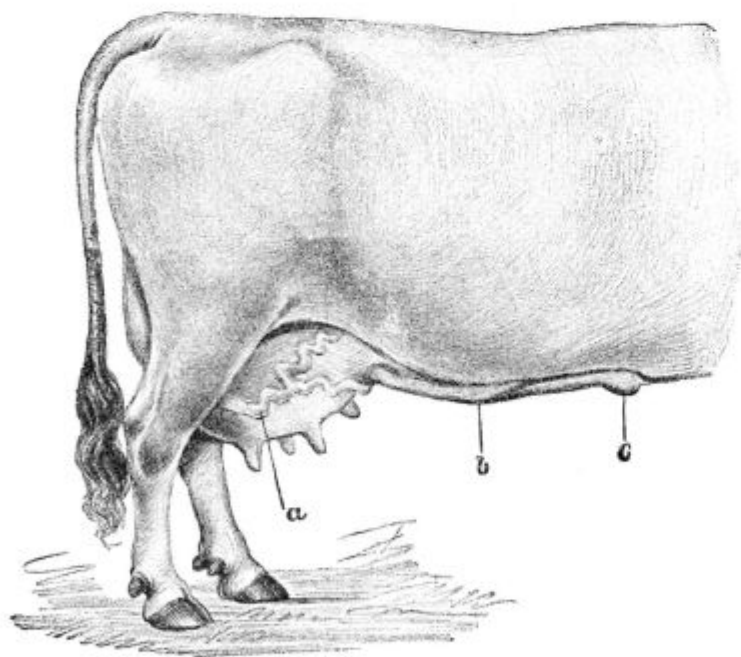
Podoba 59.
Preozko stoječi sprednji nogi.

Podoba 60.
Švedrasti sprednji nogi.

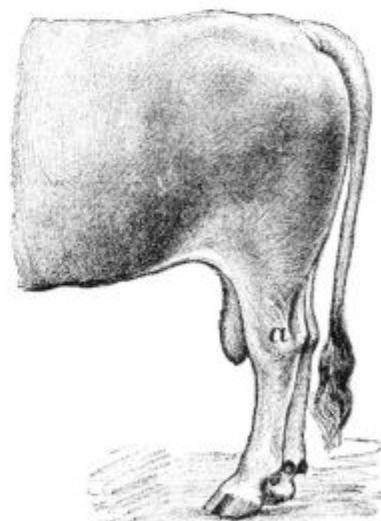

Podoba 61.
Sključeni, pošvedrani in pod vamp stoječi zadnji nogi.

Podoba 63.

Vime dobre molznice. *a* močne in kačaste mlečne žile; *b* močna krvna žila; *c* mlečna jamica.

Podoba 62.

Prenavpičen skočni člen.

Z obema krakoma je sedaj Razumnik tudi zmeril širokost prs čez pleča in širokost medenice (glej pod. 56.).

„Krava je čez križ 47 cm in čez prsi 46 cm široka,“ razlaga Razumnik. „To so prav izborne mere. V tem slučaju bi bilo dopustno najmanj 44 cm, namreč $\frac{1}{2}$ višočine pod vihom. Tukaj je pa dopustna mera 44 cm močno prekošena, namreč čez križ za 3 cm in na prsah za 2 cm, navzlic temu, da krava ni posebno rejena. Da bi bila ta krava tako rejena, kakor ona, ki

Kopitar je še enkrat dal privesti prvo kravo in jo je postavil poleg druge, ki je bila ravnokar zmerjena.

„Primerjajmo hrbet, dolgost, širokost in visokost obeh živali,“ pravi Razumnik. „Če mirno in pazno primerjamo, se brezdvomno prepričamo, da ima tale druga, medla krava lepši in daljši hrbet kakor prva. Tudi zadnji del in prsi sta širja in noge so krajše.“

„Da, to tudi sedaj vidimo,“ vzkliknejo kmetje. „Vso čast tvoji merilni palici, sosed!“

„Ravno tale krava mi ni nič kaj ugajala,“ pravi Kopitar. „Vedno je nekoliko upadla, kadar ima novo mleko. Sicer je pa dobra molznica in daje lepa teleta.“

„Teleta té krave pridržijo za rejo,“ svetuje Razumnik; „ne bo ti žal. To je dobra plemenska krava.“

„Samo od tehle mer pa tudi ni vse zavisno,“ oporeka Peter. „Kaj mi pomagajo lepe oblike, pa majhna korist.“

„To je pač res,“ odgovori Razumnik. „Razen pravih mer, ki jih določimo z merilno palico, zahtevamo lično, ne prerobato glavo, tenke roge, mehko, tenko kožo, ki se lahko pregiblje in gubá. Nežne gube na vratu so tudi priljubljene. Potem zahtevamo pravilne (glej pod. 58.) in ne preozko (glej pod. 59.) navpik postavljene sprednje noge, nikakor pa nočemo švedrastih nog (glej pod. 60.), ali sključenih, švedrastih in pod vamp stoječih nog (glej pod. 61.), kakor jih je tako pogosto videti pri naših kmetijskih kravah. Prestreme zadnje noge (glej pod. 62.) tudi niso prave; celo ne pri bikih.“

Predvsem pa moramo zahtevati pri kravah veliko, a ne mesnato, pod trebuh segajoče vime z debelimi krvnimi in mlečnimi žilami (glej pod. 63.) in z mlečnimi jamicami. Vsa ta dobra znamenja pa ima ravno tale krava, ki smo jo drugo premerili.“

„To je res,“ pritrdijo sosedje.

„Samo merilna palica ni merodajna,“ razlaga Razumnik nadalje; „umen živinorejec naj vzreja živali z dobrimi oblikami, ki dajejo veliko koristi, t. j. da so mlečne, dobre za vprego in da so rastne in se rade debelijo, potem bo imel veselje s svojo rejo.“

Kimaje so sosedje to priznavali.

„Tako sem jaz doslej počel,“ govori Razumnik dalje, „in tega se mislim držati tudi v bodočnosti. Ni mi bilo žal in mi ne bo.“

Merili so potem še celo vrsto živali, a večina ni imela pravih mer.

Pri takih živalih, ki imajo očitno grde napake, ima merilna palica seveda malo pomena,“ zopet razlaga Razumnik. „Če na prvi pogled vidim, da ima krava ali bik močno vdrt hrbet, potem mi ni treba nanj položiti merilne palice. Če se pa gre za bolj enakomerno goved, kakor v mojem hlevu, potem merila ne morem pogrešati. Vzlic temu bi bilo dobro, če bi se tudi mali posestniki nekoliko z merilno palico pečali. Začetnik, ki nima še nikake gotovosti v presojevanju živali, naj se celó poslužuje merilne palice.“

Ko so premerili zadnjo žival, je dejal Gašper:

„Da smo danes svojo živino premerili, res ni pustna šala. Jaz vsaj sem se pri tem veliko naučil, in mislim da tudi drugi. Pri prvi priliki si izposodim merilno palico od tebe, ljubi Razumnik. O koristi takega merjenja sem sedaj popolnoma prepričan.“

Poučno potovanje v Švico.

(Dalje).

Ko smo končali z zanimivim ogledom, sem stopil v naglici še v bližnjo kmetško hišo, da se prepričam, kakšna je čisto navadna kmetška hiša znotraj. Dobil sem družino ravno pri obedu. Z vso vljudnostjo me je sprejel hišni gospodar, in ko sem mu razodel svojo željo, me je drage volje peljal po vsem stanovanju. Kakšen red in kakšna snaga! Sobe so sicer nizke, okna bolj majhna, toda kako zračni in zdravi so ti prostori v primeri z našimi po kmetih. Na oknih so povsodi beli majhni zastorčki. Tla so osnažena in čista. Oprava v najlepšem redu in vsaka stvar na svojem mestu. Kamor

sem pogledal, vse je bilo v redu. Videlo se je, da so ljudje drugače navajeni na red in na snago kakor pri nas. Kako prijeten vtis napravi tako stanovanje na kmetih in kako prijetno in zdravo je v njem bivati! Zahvalil sem gopodarja za prijaznost in sem odhitel za ostalo družbo, ki je precej urno korakala proti Rozenbergu.

Ob eni popoldne smo imeli na Rozenbergu slavnostni obed. Navdušeno se je sprejela napitnica na presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Vrstile so se potem še druge napitnice. Posebno je ugajala ona našega spremeljalca g. Theilerja, ki je nazadnje rekel, da je lepe uspehe šviškega kmetijstva pripisati v prvi vrsti ukaželjnosti in zavednosti šviških gospodarjev. V Švici delujejo posestniki v zajemno s svojimi strokovnjaki, ki do njih goje vse zaupanje, dobro vedo, da je treba tudi praktičnemu gospodarju napredku primerne strokovne izobrazbe. Dal Bog, da bi se tudi naši gospodarji tako zavedali in tako zanimali za napredek, kakor se zanimajo švicarski kmetje!

Po končanem obedu smo se vrnili v Cug. Tukaj smo pobrali svojo prtljago in smo odšli proti Chamu.

II. Iz Cuga v Cham in v Lucern.

Okoli štirih popoldne smo se odpeljali proti Chamu, ki je na drugi strani Cuškega jezera, nasproti Cugu.

V Chamu smo hoteli pogledati veliko združno sirarno, in, če dobimo dovoljenje, tudi svetovnoznano angleško tvornico za zgoščevanje mleka. Ta tvornica podeljuje mleka od 6000 krav na dan. Izdelke razpošilja na vse strani sveta, večinoma po morju. Ko so podjetniki te tvornice začeli l. 1893, pritiskati na ceno mleka, so se vzdignili zavedni gospodarji iz okolice in so osnovali svojo posebno združno sirarno, ki jih je stala 60.000 K. V to sirarno se je oddajalo po 2000 l mleka na dan. Zjutraj sta se napravila po dva emodolska sira, popoldne pa po eden. V dobrih desetih letih se je sirarna izplačala, toliko so imeli čistega dohodka.

Naše želje se pa v Chamu niso izpolnile, kajti združna sirarna ne deluje več. Ponosna enonadstropna stavba stoji še, toda prazna. Ustavila je delo lani, ker jo je k temu prisilila bogata tvornica, ker z njo ni bilo mogoče tekmovali. Prejšnji sirar, gosp. Wenger, nam je mogel pokazati le velike in ugodne prostore. Sirarna je enonadstropna zgradba in ima lepe podzemeljske kleti. V pritličju se nahajajo: prostor za sprejemanje mleka, za njim velika sirna kuhinja (ravno sredi), prostorna mlečna klet (na levo) in predklet za sir (na desno). V sirni kuhinji sta dva velika sirna kotla, ki držita po 1300 in 1500 litrov in ki sta se kurila s premičnim ognjiščem. V sirni kuhinji stoje tudi 4 velike stiskalnice šviške sestave s premičnim utežjem. Težki železni vzvodi so pritrjeni na strop. Spodaj v zemlji sta kipelna klet in sirna shramba. V prvem nadstropju so pa stanovanja za sirarnično osebje. To je bilo vse, kar smo videli v združni sirarni.

Tvornice za zgoščevanje mleka pa sploh nismo videli, ker je vhod v njo brez izjeme vsakemu zabranjen. Ogledali smo jo le od zunaj. Tvornica je pritlična stavba in zavzema velik prostor. Skozi okna so se svetlikali razni stroji, pri nekem oknu smo pa videli velike sklade svetlih kositrnih pušic, ki jih imajo, da v njih razpošiljajo zgoščeno mleko.

Prijaznemu posredovanju g. Theilerja se imamo pa zahvaliti, da smo v Chamu namesto tega videli uzorni hlev veleposestnika in tvorničarja g. Vogla

plem. Meisa, njegove krasne sadne vrtove in tvornico za popir, ki je vzbujala med izletniki tudi veliko zanimanja. V govejem hlevu, ki je najmodernejše zgrajen in opravljen, je bila prav lepa živina rjavega šviškega plemena. Beton in železo — iz tega obstoji vsa notranja oprava. V hlev smo prišli, ko se je ravno molzlo; tako smo videli, kako spretno gre to delo šviškim molzačem od rok. Molzli so štirje moški, ki so imeli encenberške zehitare. Sedeli so na enonožnih stoličih, pripasanih k životu. Mleko se je ravno ta dan od vsake krave posebej stehalo in zapisalo v zapisnik o molži. Iz tega zapisnika smo se prepričali, da so v hlevu izvrstne molznice. Leta 1903. so molzle na pr. krava „Blanka“ 4755 kg, „Lea“ 5232 kg mleka. Vse mleko se oddaja v tvornico po 12 h liter.

Po končanem ogledu smo se zbrali na vrtu gostilne pri kolodvoru, kjer smo se pri čaši izbornega piva iskreno poslovili od g. Theilerja, zahvaljujoč ga za prijaznost in trud. Z večernim vlakom smo se odpeljali v Lucern, glavno mesto enakoimenovanega kantona. Krasen je bil večer, ki smo ga tukaj preživeli. Drugo jutro smo imeli prosto, da se nekoliko odpočijemo in ogledamo mesto. Toliko življenja, kakor smo ga našli v Lucernu, je menda malokje. Po veliki cesti ob jezeru je tako dirjanje in šviganje avtomobilov, biciklov in drugih voz, da si moral paziti. Mesto Lucern je glavno zbirališče za tujce. Saj pa tudi prekrasno leži. Mnogi trdijo, da je Lucern vsled svoje lepe lege in svoje krasne okolice najlepše mesto v Švici. Mesto leži v polkrogu ob Štirikantonskem jezeru s prekrasnim razgledom po jezeru in njega divni okolici. Na levo se vzdiguje slavnoznani Rigi, na desno pa moli v sinje višave veličastni Pilat. Ko smo si tekom dopoldneva ogledali razne zanimivosti mesta, smo se ob eni popoldne zbrali na kolodvoru, da se odpeljemo naprej proti Surze.

Rdeče vino in vinska kupčija.

Znano je, da v umnem vinogradništvu ali pravzaprav kletarstvu danes govorimo le o belem vinu in o črnini; rdeče vino je pa nekaka mešanica belega in črnega vina, ki za splošnji promet malo hodi v poštev, ampak je le bolj krajevnega pomena. Škoda, da po nekterih krajih še vedno nočejo tega uvaževati. Nove bridke skušnje jih bodo že izačile; ali take skušnje so drage.

Preteklo leto se je iznova pokazalo, da so rdeča vina pridelovalcem ostajala v kleti. Ne govorim tukaj o kranjskem cvičku, ki se še vedno prodaja po neprimerno visoki ceni. Vendar pa smelo trdim, da ne bo nikdar dosegel tiste trajne, širokoznane slave, ki jo uživa na pr. pristna „kranjska klobasa“. Kajti ta diši vsakemu zdravemu človeku, dočim se cviček pije le bolj doma.*)

Na mislih imam druge pokrajine, koder so nasadili tudi že lepe nove vinograde, a premalo so gledali na kakovost vrst vinske trte. Žal, da se to ponavlja še dandanes tuintam. Mnogim je načelo, da je najboljša trta tista, ki največ rodi. Če tako delamo, smo na krivem potu. Od dveh skoraj čisto enako velikih vinogradov je predlanskem dal eden 60 hl vina po 30 K = 1800 K, drugi pa samo 44 hl vina, toda po 52 K = 2288 K, torej po vrednosti 488 K več kakor prvi, t. j. 27 %. Kvalitetne vrste trt saditi se

*) Dober cviček ima toliko množino ljubiteljev, da se silno lahko in po neprimerno visoki ceni razpečava, zato moramo na Kranjskem vsekako s tem dejstvom računati; tembolj, ker gredo naša bela dolenska vina precej teže v denar. Uredn.

dobro poplača; saj imamo tudi take, ki obilno rodé ter dajejo prijetno, okusno vino, da se navadno ni bati, da bi se mu ne dobil dober ali celo stalen odjemalec.

Poleg tega, da se po nekterih krajih še vse premalo ozirajo na vrste, ki dajo žlahtno kapljico, često greše na ta način, da nekteri ob trgatvi niti ne ločijo belega grozdja od črnega, ampak ga pomešajo in tako dobijo rdeče vino. Še celo bolno in gnilo grozdje mešajo med zdravo. Vino iz takega grozdja nima ne prave barve, ne ubranega okusa in se pogostoma težko čisti, a še teže prodaja.

Vino mora imeti gotova svojstva, da dobi odjemalcev iz drugih dežel. Skušnje nas pa dovolj učijo, da so rdeča vina za izvažanje brez pravega pomena.

Proč torej z rdečim vinom, zlasti po Spodnjem Štajerskem!

Marsikdo bo trte v vinogradu, ki se mu je ponesrečil, precepil na način, kakor se je že v tem listu priporočalo, ali ga bo kako drugače prenavljal in zboljševal. Pazi pa naj, kakor tudi še čisto posebno vsi tisti, ki vinograde iznova nasajajo, da pridejo prave vrste na pravo mesto!

Z ozirom na barvo pozna vinska kupčija le belo vino in črnino. To dejstvo se po naših krajih v splošnem premalo uvažuje in je na škodo posebno posameznikom, a več ali manj tudi celokupnosti takih vinorodnih pokrajin.

A. Žmavc.

Zavarovanje proti toči.

Odkar se je pričelo streljati zoper točo, je skoraj popolnoma prenehalo zanimanje za zavarovanje vinogradov proti tej uimi. Sedaj pa, ko se je po večletnih izkušnjah pokazalo, da se na streljanje ni mogoče v vsakem slučaju popolnoma zanesti, nasprotno, da se šestokrat dogajajo prav presenetljivi slučajji, zato bodi skrb umnega in previdnega gospodarja, zlasti vinogradnika, da svoj s težavo in z velikimi stroški napravljeni in vzdrževani vinograd vsaj deloma tako zavaruje, da more pokriti oskrbovalne stroške. Zlasti veljaj ta migljaj onim gospodarjem, ki so navezani le na tuje delavne moči.

Zavarovanja vinogradov proti toči ne prevzame nobena družba rada, ker računa z gotovo izgubo; zato pa nastavljajo tako visoke zavarovalne premije, da se v to nihče ne mara spustiti.

Edina zavarovalnica „Assicurazioni Generali“ v Trstu, z glavnim zastopstvom za Kranjsko v Ljubljani (zastopnik J. Röger, v Krškem V. Žener), se je vendarle odločila tudi prevzeti zavarovanje vinogradov. Zavarovalnina znaša 11 %, t. j. za vsakih 100 K zavarovanega zneska 11 K, ali za 1000 K 110 K.

Zavarovalnina za vinograde je res velika, a še večja je skrb, ki tare vinogradnika ves čas, dokler ne spravi svojega vinskega pridelka pod streho.

Zato bi pa priporočal vsem vinogradnikom, ki zmorejo tako zavarovalnino, da letos poskusijo s takim zavarovanjem, in sicer v kolikor mogoče znatnem številu, ker za slučaj ugodnega izida utegne družba v prihodnjih letih znatno znižati zavarovalnino tudi pri vinogradih.

Pogoj pa je, da vsakdo poleg vinograda zavaruje tudi nekaj poljskih pridelkov, bodisi žito, sočivje, gomoljne pridelke ali tudi travo in deteljo.

Zavarovalnina znaša:

za travo in deteljo	1:50 K od 100 K
" turščico, peso, krompir	2:10 " " " "
" pšenico	2:40 " " " "
" drugo žito	3:40 " " " "
" sočivje itd.	4:80 " " " "
" konoplje, mak, semensko deteljo	7:40 " " " "
" trtje, hmelj	11:— " " " "

Odszkodnina se izplača po razmerju škode, in sicer od 5—100 % cenjene škode, ter se pri vinogradih odmeri šele tedaj, če je grozdje že odcvetelo. Zato se pri vinogradih ne izplača zavarovati se, preden grozdje ne odcvete. Sedaj je pa zato najugodnejši, a zaradi hudih neviht tudi najnevarnejši čas. In pri tem nenavadnem letošnjem letu ni izključeno, da bi zlasti vinogradnikov ne zadela kaka huda nesreča.

Letos dobro kaže, in če se letina posreči, bo vsakdo lahko prebolel te male izdatke za zavarovalnino. Pomnimo še, da se je družba zavezala škodo preceniti po svojih zanesljivih cenilcih takoj po uimi. Kdor se želi zavarovati, naj se pismeno ali ustno obrne naravnost na zastopstvo J. Röger v Ljubljani, Gradišče 4, ali V. Žener v Krškem. V polici mora zavarovanec natančno navesti, koliko veder, oziroma hl vina pričakuje in počem ga namerava jeseni prodati, ker se na podlagi te napovedbe tudi odszkodnina odmeri. Fr. Gombač.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 131. Imam sod jako finega vina, ki sem ga pretočil meseca marca. Te dni sem iz soda vzel pakušjo ter sem opazil, da v vinu nekaj šumi. Drugi dan sem vino zopet pogledal in sem videl, da je nekoliko motno. Na to sem sod dotočil in ga zabil, ker se bojim, da se mi vino ne izpridi. Kako naj ravnam, da se mi vino ne izpridi, in kaj je vzrok tej prikazni? (I. K. v S.)

Odgovor: Pri Vašem vinu ni nič sumljivega, temveč je v vinu ostali sladkor začel naknadno kipeti, ko se je klet segrela. Vino iz kakega vzroka, najbrž zaradi mraza, jeseni ni moglo pokipeti, zato se kipenje sedaj naprej vrši, ko se je zrak v kleti zopet segrel. Pustite vino, naj pokipi, potem ga pa pretočite.

Vprašanje 132. Imam 4 krave, ki so pred par tedni pričele črno močiti in ena je celo v glavo zatekla. Krave še sedaj niso popolnoma zdrave. Tej bolezni pravimo pri nas sajevec. Prosim pouka, kaj je vzrok tej bolezni in kako jo je zdraviti? (J. O. v S.)

Odgovor: Taka krvomočnost živali, kakor ste jo Vi popisali in ki več živali naenkrat napade, je posledica zastrupljenja na mokri in gozdni paši ter na paši v bližini gozdov. So kraji, koder se ta nadloga redno vsako pomlad pojavlja ter za krvomočnostjo zlasti bolehaajo živali, ki tistim krajem niso privajene. Da bi bile gotove rastline vzrok, ni dokazano, pač se pa domneva, da je strup, čegar narava še ni dognana, spremljevalec gotovih rastlin, kakor jelš, preslice, kislih trav itd. Strup, ki pride v žival, razkroja kri in krvno rdeče barvilo odhaja vezano na beljakovine po sečnici. Vsled izprijenja krvi morejo nastati tudi druge bolezni. — Prvi pogoj, to bolezen ozdraviti, je krmo, oziroma pašo premeniti, in če to nikakor ne gre, je vsaj živino nekoliko nasičeno na pašo goniti ter ji je zjutraj najprej položiti nekaj sena in sluzne pijače, na pr. oljnih tropin na vodi.

Vprašanje 133. Pred nekaj časa sem bral, da je žveplena kislina (hudičevo olje) sredstvo zoper črni palež (pikee) na trtah, ki ga je moj po toči prizadet vinograd letos ves poln. Koliko žveplene kisline je vzeti za škropljenje in ali je morda danes že kakšno boljše sredstvo proti črnemu paležu? (J. P. v S.)

Odgovor: Žveplena kislina služi za zatiranje pikca, dokler trta še ni ozelenela. Kakorhitro se pa črni palež na listju pokaže, je škropiti trto z 2—4 % raztopino zelene (železne galice brez primesi apna. To škropljenje je tekom poletja ponoviti vsaj vsakih 4—5 tednov.

Vprašanje 134. Ali bi bilo dobro jeseni devati češplje v cementno posodo, da bi se godile in bi se potem spomladi iz njih kuhalo žganje? (I. M. v V.)

Odgovor: Ravnotako, kakor cementna posoda dobro služi za vino, more tudi služiti za češplje. Poglavitno je, da je posoda prav narejena, da sladkor v češpljah more pokipeti in da se češplje ne skisajo ali ne segnijo.

Vprašanje 135. Ali je hlevski gnoj dober za francosko sivo ajdo? (V. M. v V.)

Odgovor: Siva francoska ajda zahteva isti gnoj, kakor vsaka druga. Tudi hlevski gnoj prija ajdi, vendar se v kratki dobi svoje rasti ne more zadosti z njim okoristiti; poleg tega pa v njem ne dobi zadosti tistih redilnih snovi, ki jih najbolj potrebuje. Iz tega vzroka ajdi posebno prija jo umetna gnojila, kakor smo pisali v deseti številki „Kmetovalca“.

Vprašanje 136. V naših vinogradih nam delajo divje kokoši na mladikah in zarodu silno škodo. Ali je lastnik lova dolžan povrniti škodo, ki jo naredijo divje kokoši v vinogradih? (F. P. v G.)

Odgovor: Najemnik lova je dolžan povrniti vsako škodo, ki jo divjačina dela na katerikoli poljščini, na sadnem drevju, ali v vinogradih. Povračilo škode morate zahtevati potem okrajnega glavarstva v teku 14 dni, ko za škodo izveste.

Vprašanje 137. Kupil sem kravo s teletom, ki ima tako vodeno mleko, da ni za prodaj. Odkod je vodeno mleko pri kravi in ali je upanje, da se mleko ob dobri krmi zboljša? (I. S. v St. O.)

Odgovor: Takega vodenega mleka, da bi ne bilo za prodaj, nima nobena krava od narave, in če ga ima, je to le mimogrede in je le posledica kakšnega posebnega vzroka. Najpoglavitejši vzrok vodenega mleka je vznemirjenje. Krava s teletom, ki pride domov v hlev, se more toliko vznemiriti, da dobi izredno vodeno mleko. Če se krava umiri, to je, da se privadi novemu hlevu in novi okolici in bo dobivala novo krmo, tedaj se smete nadejati, da krava dobi boljše mleko, če ni vzroka vodenemu mleku iskati v kaki bolezni.

Vprašanje 138. Jaz devljam pri pretakanju vina s sesalko v zažveplan sod kavčukovo cev do dna, da bi se vino manj ubilo. Dasi pri vehi zamašim s cunjjo, vendar žvepleni dim uhaja, zato vprašam, ali se pri takem ravnanju vino dovolj zažvepla, ki je namenjeno za odpošiljatev? (F. V. v L.)

Odgovor: Tako zažveplanje vina nikakor ni uspešno, ker vina ne naredi stanovitnega za odpošiljatev. V dobro zažveplan sod mora vino razpršeno in globoko padati, da pri tem kolikor mogoče v sebe vsrka žveplene dima, to je žveplene sokislne, ki vino dela do gotove meje neizpremenljivo.

Vprašanje 139. Imam kozo, ki je imela pred kratkim tri mladiče. Ta koza daje mleko, ki se takoj zasiri, ko se skuha. Odkod je to in kako se ta neprilika odpravi? (F. I. v E.)

Odgovor: To je bolezen mleka, ki jo povzročijo neke vrste bakterije, ki pri sirovem mleku bakterij mlečne kisline ne puste do veljave. Kakorhitro se pa mleko skuha, vročina uniči bakterije mlečne kisline, in omenjene bakterije, ki vročini kljubujejo, prično delovati in sirnino zakrknjejo. Navadno ta bolezen mleka sama preide, vendar je vso posodo in vse reči, ki so prišle z mlekom v dotiko, pridno razkuževati, drugače bolezen mleka še naprej traja, ko žival že

zdravo mleko daje. Razkužiti je tudi hlev, zlasti pa prostor, koder gnojnica odteka. Vime živali je izmivati z 2% gorko raztopino sode in v seske je vbrizgovati 3% raztopino borove kisline.

Gospodarske novice.

* Današnji številki je priložen računski zaključek c. kr. kmetijske družbe kranjske za l. 1904.

* Na občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske za leto 1904., ki bo v četrtek, 6. julija dopoldne ob devetih v dvorani „Mestnega doma“ v Ljubljani, še enkrat opozarjamo vse p. n. gospode ude ter nujno pozivamo vsakega, ki količkaj utegne priti v Ljubljano, da se zborovanja gotovo udeleži. Z obilno udeležbo pokažimo, da se kranjski kmetovalci zavedajo in da so v tesni zvezi s procvitajočo kmetijsko družbo, ki ima ne glede na desno in levo edino nalogo, kranjske kmetovalce organizovati v svrhu vsestranskega napredka.

* Drugo poučno potovanje kranjskih kmetovalcev, ki se je vršilo od 14. do 17. t. m. in ki se ga je udeležilo nad 50 kmetovalcev in drugih za kmetijstvo se zanimajočih gospodov, se je izborno izvršilo. V prihodnji številki priobčimo obširnejši popis.

* Važno za konjereje in posestnike pingavskih žrebcev. C. kr. kmetijsko ministrstvo je sklenilo, pri letošnjih razstavah težkih žrebcev v Judenburgu in v Ensu, kjer namerava kupiti 50 do 60 težkih žrebcev, razdeliti štiri darila po 1000 K (razen še drugih državnih daril) za najboljše žrebce pingavskega plemena, ki jih bo vlada kupila.

* Bakrene galice ima družba še nekaj stotov v zalogi. Prosimo vse tiste, ki je še kaj potrebujejo, zlasti za drugo in tretje škropljenje, da jo nemudoma in pravočasno naroče, dokler je še kaj zaloga.

* Zmleto žveplo proti plesnobi na trtjah ima družba v zalogi le v najfinjši kakovosti in je vsled tega nekoliko dražje, se ga pa zato $\frac{1}{4}$ manj porabi in je jačje v svojem učinku. To „ventilirano“ žvepleno moko oddaja družba po 18 K 100 kg, in sicer v vrečah po 50 kg. Podružnice, ki skupno naroče žvepleno moko, jo dobe voznine prosto, kakor modro galico.

* Glede oddaje umetnih gnojil, močnih krmil, klajnega apna in živinske soli veljajo določila, objavljena v prejšnjih številkah tega lista. Tomasove žlindre ne bomo imeli do jeseni več v zalogi.

* Oddaja kos. Družba oddaja letos, kakor vsa zadnja leta, in ima že v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. Na lani izražene želje glede oblike se je družba tudi letos ozirala in je obliko zopet dala nekoliko preurediti, tako da so kose bolj ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah smo letos naročili trše kaljene kose. Za košnjo praproti, stelje in sena imamo vsled večstranskega zahtevanja letos v zalogi tudi prav kratke, t. j. po 48 cm dolge, široke kose z izredno močnim hrbtščem. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštne pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene navadnim kosam so naslednje:						
Dolgot v pesteh:	5	6	6 $\frac{1}{2}$	7	7 $\frac{1}{2}$	8
„ „ cm:	48	60	65	70	75	80
Cena:	70 h,	80 h,	90 h,	1 K,	1 K 10 h,	1 K 20 h.

* Diamantne kose so pošle ter ne sprejemamo več naročil nanje. Zadnji naročniki naj izvolijo malo potrpeti, ker druga pošiljatev še ni došla.

* Prave bergamaške osle, in sicer temnovišnjekaste, podolgem žilaste, oddaja družba po 60 h. Osle so vse enake kakovosti ter so 25—26 cm dolge. Naročnikom na osle nismo mogli točno postreči, ker naročitev ni došla pravočasno v Ljubljano, kajti v Gorenji Italiji železnice zaradi groznih povenjenj dolgo časa niso vozile.

* Sivo francosko ajdo, drobnozrnato, je družba za letošnjo setev ravnokar naravnost s Francoskega dobila ter jo oddaja po 30 K 100 kg z vrečo vred. Ker vsa zaloga znaša le en vagon (10.000 kg), bomo mogli le tistim naročnikom postreči, ki se bodo pravočasno zglasili; zato prosimo takojšnjih prigrasili.

* Oljne tropine so vse pošle in jih družba do jeseni ne bo več imela v zalogi.

* Za gnojenje ajdi priporočamo razne superfosfate ter kalijevo sol. Rudniški superfosfat stane 7 K 50 h, kostni superfosfat 11 K, kostna moka 10 K, kaljeva sol 12 K 60 h. Vse cene veljajo za 100 kg z vrečo vred na ljubljanski postaji ali v družbenem skladišču. — Zaradi točne izvršitve naročil prosimo ta gnojila pravočasno naročiti.

V a b i l o

gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske

na OBČNI ZBOR,

ki bo

v četrtek, dne 6. julija 1905. l. ob 9 dopoldne v dvorani „Mestnega doma“ v Ljubljani.

S P O R E D:

1. Predsednik prične zborovanje.
2. Poročilo o delovanju glavnega odbora v l. 1904.
3. Predložitev družbenega računa za l. 1904. in proračuna za l. 1905. (Račun in proračun se dopošljata gg. družabnikom o pravem času).
4. Volitev podpredsednika namesto po pravilih izstopivšega dosedanjega podpredsednika gosp. ravnatelja Frančiška Povšeta, graščaka, državnega in deželnega poslanca itd.
5. Volitev štirih odbornikov v glavni odbor namesto po pravilih izstopivših gg.: Antona grofa Barba, graščaka v Rakovniku, barona Leopolda Liechtenberga, graščaka v Jablah, Alojzija Pavlina, c. kr. višjega živinozdravnika v Ljubljani in Frančiška Pavlina, c. kr. višjega inženirja v Ljubljani.
6. Poročila in predlogi odborov.
7. Poročila in predlogi podružnic.
8. Nasveti in prosti govori posameznih družabnikov.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, dne 15. junija 1905.

Oton pl. Detela,
predsednik.

Gustav Pirc,
ravnatelj.

Listnica uredništva.

A. S. v Č. Zemljiška knjiga in katastralna mapa nista odločilni. Če meja izkaže, da so on in njegovi predniki posest čez 30 let nemoteno uživali, tedaj so si dotični svet priposestovali.

I. E. v K. Cene raznega lesa na Ogrskem nam niso znane.

F. K. v G. Če Vi in Vaši predniki niste ugovarjali, ko se Vam je pot zaprla, in te poti že 30 let več ne rabite, tedaj ste prav gotovo izgubili pravico do nje.

I. G. v B. Stezo zapreti svojemu sosedu zato, ker ima vozno pot, ki je le nekoliko daljša, nimate pravice.

F. D. v M. Vašega vprašanja glede poprave vodnjaka ne razumemo, ker ne vemo, zakaj bi sosed mogel zahtevati kako odškodnino, če Vi popravite vodnjak na svojem svetu.